

KEMSEI ISTVÁN

*Hogyan lesz itt világ?**Szuburbanizációs helyzet Szigetmonostoron*

Szigetmonostor egy zsák aljába szorítva ül, a Szentendrei-sziget legdélebbi települése. Alatta, még délebbre, az alsó szigetcsúcs irányában a főváros vízellátását biztosító csápos kutak húzzák meg határát, északon a falu szélétől alig két-háromszáz méterre a terjeszkedő surányi nyaralók. Híd utoljára a rómaiak idejében kötötte össze itt a Nagy-Duna két partját, a Traianus-híd, hajdani létezésével jelezve, hogy a szigetnek ez a része fontos táborhelye volt az akkoriban errefelé tanyázó mór és felderítő lovasságnak. Ennek az ittlétnek azonban nyomát is elmosta az idő, a majd ezer évvel később ide épített Árpád-kori Szent Szalvator monostoréval egyetemben. A falu mai lakóit híd híján a folyamatosan közlekedő kompok szállítják át pirkadattól sötétedésig a Duna két ágán. A sziget egyetlen szilárd építésű átkelője, a Tahí-híd a falutól hét kilométerre áll, a Pilis meredekei és a Duna közé szorított, hosszan elnyúló hajdani nyaralóhelyet, a Leányfaluval szomszédos Tahit köti össze a szigettel. Ha bárki embernek Budapest és Szentendre felől sötétedés után dolga van a faluval, annak időt s pénzt nem kímélve tizennégy kilométert kell kerülnie. A modern, úgynevezett „rohanó” életformához szokott ember számára, akinek hétköznapi életét a városi munkahely, a városias életvitel határozza meg, olyan, körülményesen megközelíthető vidék ez, ahová legfeljebb nyaralni, szabadidejét békében, tiszta levegőn eltölteni járhat, állandó letelepedésre nemigen gondolhat. Ha mindenképpen ki szeretne szabadulni a város bűzből-zajából, jobban teszi, ha a gépkocsival könnyen megközelíthető Budakalászon, Pomázon keres magának lakóhelyet, nem pedig a városlakó számára száműzetést jelentő Szigetmonostoron.

És mégis, a szmogból, a zajból kihajtó menekülési vágy mára erősebbnek bizonyult a józan ésszerűségénél: Szigetmonostort röpké néhány év leforgása alatt szinte bekerítették az oda települők. Határába a hagyományos, az életmenet gazdaságos célszerűségeit szem előtt tartó faluképhez képest fölösen hivalkodó külsejű, az esetek nagy részében minden jó ízlést és haszonelvet megcáfoló, tünpanonokkal, oszlopokkal, girlandokkal, csicsás üvegezésekkel kicifrázott, be- és megélhetetlen terjedelmükkel terpeszkedő új házak sora épült, ezekbe a házakba idegenből származott új lakosok költöztek, idegenből, többnyire városból hozott életformával, a faluétól idegen szokásokkal, a városi élet izgágaságával és magába zártságával. Ez a városi létezés természetellenesen túlmotorizált, s ennek minden kellemetlensége leginkább reggel és késő délután érezhető a falu életében. Divatos márkájú autók konvoja vonul ilyenkor, reggel a két rév felé, délután vissza: Dunakeszi felől Horányon, Leányfalu felől a falun keresztül. Éppen úgy, ahogyan a nagyvárosokat

körülölelő alvóvárosokban szokás: az élet reggel kivonul a falu új részeiből, este, villanygyújtáskor visszatér, hogy aztán másnapig beledermedjen az éjszakába. Napközben, amíg a házak gazdái munkában vannak, az új házak kihaltságára nagytermetű ebek vigyáznak.

2001 óta a falu lakosainak száma harmadával emelkedett anélkül, hogy természetes szaporulata növekedett volna. Az eltelt hét esztendőben nagyjából ugyanannyian haltak meg a falubéliek közül, mint ahányan a világra jöttek. Eközben a falu is jócskán terebélyesedett. A 2001-ben még csak 1696 lelket számláló Szigetmonostor 2002-ben 1798, 2003-ban 1885, 2004-ben 1961, 2005-ben 2004, 2006-ban 2174, 2007-ben pedig már 2200 feletti számban élő embert mondhatott lakójának, miközben házai lassan elfoglalják a sziget teljes szélességét a Nagy-Dunától a szentendrei Duna-ágig.

Hiába élnek az új beköltözöttek egyelőre viszonylagos távolságtartó elkülönültségben újonnan választott lakóhelyüktől, állandó jelenlétük mégis szemmel látható hatással van a mindennapokra. Ha ez más jelenségben nem is, a néhány megváltozott fogyasztási szokás, a megerősödött kiskereskedelmi forgalom képében mindenképpen tettenérhető. Ezeknek köszönhető talán például az, hogy a néhány éve még csak egy-két délelőttön át nyitva tartó, s friss húsárut is forgalmazni alig tudó – a falu nyelve szerint: „drágán adó” – hentesbolt a faluszéli nagy családi ház garázsából hirtelen beköltözött a központban levő „plázába”. A hentes, amíg a garázsban árult, kolbászt töltött, sonkát, szalonnát füstölt. Igaz, persze, hogy akkor még csak szerdán, csütörtökön délelőtt, pénteken nagyjából egész napon át, s szombaton délelőtt tartott nyitva. A „plázába”, azaz a falu központjába költözés, a folyamatosnak mondható nyitva tartás bevezetése óta se saját töltésű kolbász, se saját füstölésű sonka, szalonna. Aki kolbászra vagy szalonnára vágyik, az vásárol a CBA-ban vagy a Szévícs-boltban. A hentes árukészletéből – valószínűleg ráérő idő hiányában – egyszer s mindenkorra kimaradt a vidéki életformára jellemző egyediség, élvezetes kuriózumszerűség. Pultján ma ugyanazok a húsféleségek találhatóak, amilyek egy jól ellátott városi üzletben. Az úgynevezett tömegáru. Igaz, széles választékban. Marha- és sertéshús – velős csont is, néha bélszín a pénzes ínycsecknek! – és pulyka, baromfi minden mennyiségben, annyi roskadozik belőlük a pulton, mintha a hentesüzlet faluközpontba kerülése óta kihaltak volna a faluban a levágásra ítéltető tyúkok. Elvárosiasodott a zöldséges kínálata is. Régen elmúltak azok az idők, amikor alig lehetett nyaranta egy-két szál fonnyadtan kókadózó, elsárgult levelű zöldséget vásárolni a falu valamelyik boltjában a gulyáshoz, zöldségleveshoz, üdén kinéző paprikát és paradicsomot a lecsóhoz (minek is lett volna az élelmiszerboltokban ilyenféle portéka, amikor a falubéli ember számára minden megtermelt a kertben, amire csak szüksége volt). Először az élelmiszerüzletek zöldségkészlete nőtt meg, majd kinyitott az első önálló zöldségyümölcs bolt. Ma a „pláza” zöldségesének árukészlete kis híján nagycsarnoki választékú és garantáltan jó minőségű. Vásárolható itt – talán éppen a frissen beköltözők igényeire alapozva – még a kurrens zöldségféléken kívül padlizsán és cukkini, pirított pisztácia, friss és szárított gomba, aszalt gyümölcs, az elkényezte-

tett, városból ideszármaztatott gyermekeknek kínálható némi fogszuvasító nyalánkság, de még rágógumi is. A leányfalui gyógyszertár filiáléjaként egy vállalkozó megnyitotta a falu gyógyszertárát, a betegnek nem kell többé az orvosi rendelőbe vagy Szentendrére mennie egy doboznyi Aszpirinért.

Ennyi Szigetmonostorban a hirtelen széttekintő szemmel mérhető látványos gyarapodás. Az előretörő „haladás” ellenpontjaként a többi kereskedelmi intézmény kiszélesedett vevőkör hiányában mintha megmaradt volna kizárólag a régi állapotát élő falut kiszolgálónak. A gazdabolt továbbra is leginkább a mezőgazdasági, a kert s a ház körüli munkákra alkalmas eszközöket árusít, ám az új telkeknek többnyire gondosan nyírott valamilyen valamije van, nem kertje. Vagy az sem, hiszen a legtöbb új telket még kerítés sem kerteli körül. Az új telkek nagy része évek óta rendezetlen, leginkább az építkezésből megmaradt anyagok lerakóhelye. Mintha az anyagilag túlméretezett házépítéssel félbeszakadt volna a kezdeti lendület. A ház bevakolására, a kert megművelésére, kerítésepítésre nem maradt a pénzből. Ahol pedig elegendő pénz állt a rendelkezésre az építkezés teljes befejezéséhez, ott nem vesződnék a zöldhagymával, retekkel, salátával, de még gyümölcsfával sem. Gyepet létesítenek, a hordalékfalajt nem viselő, gyors kiszáradásra ítélt tujákat ültetnek. A kocsmák törzsközönsége sem nagyon változott, csak az öregek, és velük az ízes beszélgetés távozik évről évre lassú rendszerességgel a temetőbe. Az idegen otthon iszik – ha iszik egyáltalán –, de legfőképpen: mást. „Lujza” bazárján – ahol pedig az iskolai füzetek, feliratos pólókön át a kerti bútorig mindent meg lehet kapni, s amit nem, az megrendelhető – s a három élelmiszerüzlet választékán jóformán nem hagyott nyomot a magát megváltozotttnak mutatni akaró idő. Ha lezajlik a reggeli és délutáni „csúcsforgalom”, azaz átvonul az újak légszennyező gépkocsikaravánja, a faluban beáll a régi, meghitt csendességhez hasonló állapot, lehet ismét nyugodtan kerékpározni a kocsuiút közepén, mint hajdanában.

A faluba vezető utak is kisimultak az idegenből fúvó új szelek hatására. A határsárdai, hajdan Szőlőrévnek nevezett (a túlparton, a hegyoldalban, a mai Leányfalu helyén terültek el a filoxéravész előtt a monostoriak, pócsmegyeriek szőlei) „Lehel” rév felé vezető, mára már Rév utcának találóan elnevezett útról nemcsak az esővizet hosszan marasztaló kátyúk tűntek el, de 2004-ben már az út szélére gyalogosjárda, mellé kerékpárút is épült. Igaz, csak jelzésképpen mindkettő, hiszen a Rév utca végén a kerékpárút, a járda is a semmibe vész. A faluba, a Fő utcába már úgy kanyarodhat be az utazó, hogy se járda, se kerékpárút. Még az aszfaltborítás is a feledésbe merül. Jó 40–50 méteren át a ki tudja, miféle könyörületből meghagyott zötyögtető, pocsolyamegtartó, a csatornaépítéskor megsüllyedt, még a szovjet hadsereg itt közlekedett nehézgépjárműinek kedvéért lerakott gránitkockás útdarab figyelmeztet arra, hogy nem akárhová érkezett a kíváncsi látogató.

A Rév utcában még csak hat új ház áll, ezek közül ötben laknak állandóan, s az öt közül az egyiket lassan két esztendeje árulják. Az ötödik házat hol lakják, hol nem. Az udvarban ugyan három méregdrága autó is áll néha, de a kaputól

a házig vezető gyalogjáró hivalkodóan drága kerámia járólapjainak közét már felveri a burján, a kéregdaralékkal leborított kertben pedig igen jól érzi magát a kétméteresre is feltörő parlagnő. S hogy e terület hajdan nyaralóhelynek indult, azt egy idősebb házaspár által birtokolt, fából készült víkendvityilló jelzi csupán. Ennek a tulajdonosai már biztosan nem fognak oda építkezni, de a gátórház felőli oldal minden telke ki van parcellázva, végükben pedig dobozba zárva a gáz- és villanyvezetékek. A kipurcellázott építési telkeknek talán már tulajdonosa is van. A Rév utca másik oldalának kimérése még várta magára. Ott egyetlen, az átellenben épülteknél kisebb méretű lakóház rakódik tégláról téglára már hosszú évek óta. Gazdájuk minden bizonnyal szegényebb ember a túloldaliaknál.

Mint minden változás, a Rév utca „utcásítása” sem zajlott le következmények nélkül. Ugyanis a gyalogosjárda és a kerékpárút kiépítésével a Duna felé haladó vízvezető árkot, amely a nyári felhőszakadások vizét volt hivatva a faluból levezetni, botor módon betemették. Nem gondolva avval, hogy ennek eredményeképpen a „hajnalkás ház” – amelynek kerítésére minden évben hatalmas virágú hajnalkákat futtat a virágszerető tulajdonos – előtti huppanóban rendszeresen megáll a víz, s azt a továbbiakban is el kellene engedni valahová. Evvel az útatépítéssel a gyalogosjárda és a kerékpárút közé szorították a régebben az árok szélén díszelgő diófasort is. A fő az, hogy a fasor, ellentétben az árokkal, így legalább megmenekült, s nyáron árnyékkal, ősz elején némi hullott dióval ajándékozhatja meg az arra járókat. A gyalogosjárdát és a kerékpárutat – kizárólag gyalogszerrel! – még csak-csak használja a faluból kifelé vagy a faluba igyekvő ember, de a kerékpárutat kerékpározás céljából jobbára csak az idegenek, a turisták és a frissen beköltözöttek. Az őslakost arról lehet megismerni, hogy továbbra is az országúton kerekedik, mint a boldog időkben.

A falu horányi oldala egészen másnak mutatja magát. Itt, a „felvég” legvégén egykor a református temető jelezte azt, hogy elhagytuk a falu határát, éppen úgy, mint a nyugati falurészen az „alvéget” még egyelőre lezáró katolikus temető. A hajdani ember ugyanis nem szívesen költözött a holtak társaságába, a temető közelébe. A holtak lakhelyét szerette távol tudni az élőkétől. Ennek a határtiszteletnek, úgy tűnik, a mai profán, térben egyre csak terjeszkedni kívánó világban mindörökké vége. Az alvégen is, a felvégen is áttörték már a szakralitás egykor félve tisztelt határát. A református temető túloldalán is ott húzódik a Horány irányába épülgető, egyre inkább az első budapesti „káderdülőkre” hajazó stílusban megépült házak sora. Az alvégen, a katolikus temetőnél, a bozóttal borított kálváriadomb aljához került a hedonistán hivalkodó Sarokház nevezetű cukrászda. Ha az 1889-ben elhunyt főtisztelendő Láng László plébános hirtelen feltámadna, igencsak megdöbbenve tekinthetne a sírjával szemben létesült lovardára. Úgy költözik az ember a holtak birodalma mellé, mintha a temetők s az új házak közötti utak elegendő biztosítékot nyújtanának ahhoz, hogy a túloldalra talán mégsem járnak át a lelkek.

A telkek, a rájuk épült házakkal azonban lassan, de kitartóan kúsznak Horány felé. Horány nyaralóhely – volt. Ide – a Horányi uraságok hajdanvolt birtokára –

épített apró nyaralókat a XX. században a pihenni vágyó pesti polgár, aki már akkor sejtette valahonnan, hogy egyszer majd az elviselhetetlen viselkedésű Pesten nem lesz maradása. Vízközei, partközei világ volt ez eredetileg, evezős hajókkal, a lapos, zátonyos part langy vizében történő nyári lubickolásokkal. Olyan hangos életű, vidám hely, sörözőivel, csárdáival, ahol a Rómairól kiel-boottal néhány óra alatt fölevező barátokat is fogadni lehetett. Horányban az '50-es években már játszott a jazz band, szombat esténként 50 hordó sört csapoltak, s szintén az '50-es évektől kezdve épültek tömegesen a víkendházak. Szigetmonostor, a paraszti életvitelű falu ennek a nyaraló társaságnak mindenestül idegen volt és maradt talán a mai napig, még ha közigazgatásilag a kezdetektől hozzá is tartozott. Annak számára azonban, aki nyarainak is csupán egy – igaz, talán nagyobb – részét töltötte itt, vajmi keveset jelentett a közigazgatás hivatala. A horányiak számára a túlpart, az akkoriban szintén nyaralóterületként funkcionáló Göd jelentette a világot a civilizáció, a rokon életforma felé, s a vasúton gyorsan elérhető Budapest.

Az immár évtizedek óta letelepedett, hajdani nyaralóhelyek sorából időközben várossá hízott Göd – és lentebb Dunakeszi – jelenti az összeköttetést ma is a civilizációval, most, hogy Horány is kezd állandó lakóhellyé válni. 2005-ben Horány lakossága már 755 fő volt, s létszámuk évről évre gyarapszik, mára talán már túl van az 1000 főn. Egyre több a télire is maradó, az ott építkező. Hiszen nemcsak a jobbára régi telektulajdonos, nyugdíjas korára elszegényedő réteg lakja csupán, olyanok, akik városi lakásukat eladva átalakított nyaralójukba költöztek, s a lakás-eladásból befolyt összegből tartják fenn magukat, hanem megjelent horányi lakosként egy tehetősebb középréteg is azokból a fiatalabb korosztályhoz tartozó vállalkozókból, akik vállalni tudják a szigeti léthez szükséges plusz költségeket. Ez is az oka annak, hogy sok horányi telek előtt látni építési anyagot: szorgalmasan emelkedik az emelet a régi nyaralók tetejére vagy helyére az új ház. „Kukás” napokon a kapuk elé halmozódik a kukákba, zsákokba kirakott hulladék. Ám ugyanakkor igazán még nincs otthon mindenki, hiszen az utcabéli diófák többségét még nem szüretelt senki, ha csak a véletlenül arra járó nem. A maradék a peléké, a mókusoké, a télire ideérkező varjaké. A civilizáció felé tartó orientációban is még a fővárosból húsz perc alatt elérhető Göd vezet inkább, mint az egyre pezsgőbb, saját kulturális életet élő Monostor. Érthető is, hiszen Monostoron nincs számottevő munkalehetőség, mióta a Vízórágyár becsukta a kapuit. Viszik át a horányi anyák gyermekeiket a réven a Monostornál közelebbi Gödre, a révállomás szomszédságában működő óvodába. Van ebben jó is, kalandos is: az így, a kompjáratokon utaztatva felcseperedő csemeték tanulják átkelés közben a vízállások különböző tulajdonságait, változásait, szemrevételezhetik a rév körül tanyázó vadkacsákat, elvonuló hajók nevét tanulhatják meg. Többet látnak a világból, a változó természetből, mint bármely máshol lakó. Óhatatlanul növekszik bennük az a szellem, amely később természetismerő, környezettudatos felnőtté növesztheti őket, de semmiképp sem monostorivá, hanem legelső sorban horányivá, azaz a Dunán közlekedő, ide-oda ingázgató létezővé, akinek az lesz a feladata, hogy örökösen átjárjon a szigeti világból a másik világba.

Dolgozni valahol, és lakni valahol: valaha egyet jelentett. A munka- és a lakóhely közötti ingázás mindig kényszerűség volt, a mindenkori megélhetés zsarnok-sága hajtotta, sohasem válhatott önként, a személyiségből fakadó benső vágy által vállalt életformává. Az iparosodás-iparosítás folyamata hozta létre, a gyárak egyre nagyobb munkaerő-kereslete szippantotta magába a falvakban élőt, aki a tavaszi fagyok kártevése, a tikkasztó aszály, a hideg, esős, szeszélyes nyarak, a bizonytalan kimenetelű ős helyett valami, a természetnél biztonságosabb, kevésbé szeszélyes világot sejtett meg. S ugyanennek az ipari létformának a sokszerűen bekövetkezett lepusztulása dobta vissza a már nem földjének műveléséből élő embert oda, ahonnan jött, s éppen abban a pillanatban, amikor még két világ határán egyensúlyozott. Honnan tudhatta volna, hogy körülményeinek evvel a megváltoztatásával a legmélyebb ingóványba taszítják? Fordult a világ az eltelt esztendőkből. Reggelenként a határcsárdái révhez igyekvő autókön kívül, Leányfalu felé igyekezve, alig találkozhatni munkába igyekvő kerékpárossal, gyalogossal. A horányi komp táján is ugyanezt a néptelenséget lehet tapasztalni. Ki tudja, hova lettek azok a ránk köszönő ismerősök, akik reggelenként talán éppen a dunakeszi vagongyárba igyekeztek? Ember nélküli a faluba vezető út, az el-elszáguldó autóknak pedig nem szokás köszönni.

A rendszeresen ingázó életet élő, alacsonyabb képzettségű falubéliekből munkanélküliek, segélyen tengődők, az új házak építkezésén segítő, alkalmi munkákból eléldegélők lettek. A kétlakiakból – akiknek földje is van a faluban – pedig olyan egylakiak, akiknek nincs már kedve azt a földet megművelni, amely kicsi is a megélhetéshez, pénzt se hoz a konyhára, csak vesződésért az életbe. Mire léleken is, életvitelében is parasztból munkássá válhattak volna, a rajtuk teljesen kívül álló, mindenestül idegen világfolyamatok elvették tőlük azt a lehetőséget, hogy igazán elismert, teljes emberi életet élő szakemberei legyenek a csábosan felcsillantott újabbnál újabb világok bármelyikének. Mert az a legutóbbi „újnak” mondott világ külön bejelentés nélkül, egyik napról a másikra megszűnt létezni. Éppen akkor tájt, amikor az ember már beleszokott volna ebbe a másik életminőségbe. Amikor már lelkében is elfogadta volna azt a képtelenséget, hogy a paraszti munka alávalóbb a gyári munkánál. Az történt, hogy az egyik tudás, a hozzá szükséges életformával még korántsem alakult ki, a régebbi, a földhöz, a növényekhez kapcsolódó ismeretvilág viszont megkopott. Minden különösebb előjel nélkül egyszer csak megváltozott a valóság. Ebben a megváltozott valóságban viszont nem lelheti helyét az ember.

Ingázni vidékről a városi munkahelyre mára furcsa módon a „jobbak”, a tőkével rendelkezők kiváltsága lett, azoké, akik megengedhetik maguknak, hogy viszonylag luxuskörülmények között olyan helyen éljenek, ahol nélkülük még mindig csend volna, és tiszta levegő. Akikből belátható időn belül nem válik „vidéki”, csak ott lakó idegen. Városi ember marad, aki kiábrándult a városból, de korántsem annyira, hogy végérvényesen szakítani tudjon a megszokott életformával.

Ha ránézhetnénk Szigetmonostor új keletű térképére, s azt összevethetnénk egy régebben készítettél, akkor láthatnánk igazán, hogy a falu szemmel láthatóan

kigömbölyödött, de még nem lehet tudni, hogy egészen egyszerűen kórosan elhízott-e, vagy valami egészen új dologgal várandós. A jelek ugyanis egyszerre több irányba mutatnak, s csak az idő dönti el azt is, hogy gyöngykoszorú került-e az újfajta tágassággal a falu fejére, vagy nyakára fojtogató kötél.

Pedig a falu kitartóan küzd a megküzdhetetlennel, hogy megoldja a megoldhatatlant, azaz hogy mindazt a világgépet megőrizhesse, amely a saját hagyományából ered, és mindazt befogadhassa és integrálhassa, ami jobbára hívatlanul a faluba érkezett. Hiszen a régi, belterületi részeken sincs még minden rendben. Ezer volna az elvégzendő feladat a falun belül is, ám a régóta vajúdjó, a falut a nagy gazdasági-egzisztenciális átalakulás óta emésztő gondokra túlságosan gyorsan szakadtak rá az új, a külvilágból váratlanul érkezett eltöprengeni valók. A lépésről lépésre haladó, komótos, de még kibírhatóan félparasztivá süllyesztett, ám önmagát makacsul őrző emberségre előkészület nélkül érkezett az új, megszokhatatlan, városból importált, elidegenedett embertelenség, a másfajta, csak magának és öns érdekeinek kaparó, közvetlen környezetével nem törődő haszonelvűség.

Egyáltalán nem váratlan az a reakció, hogy aki telket vásárol itt, s arra házat épít, a következő pillanatban már kétségbeesetten kénytelen szembesülni a városi létformában megszokott infrastruktúra hiányaival. Hirtelen támadt riadalmában aszfaltos utat, csatornát, vezetékes vizet, gázt, szigeten belüli, rendszeresített buszközlekedést, nem utolsósorban pedig új hidat gondol, ami újra összekötheti őt a talán meggondolatlanul elhagyott régi világával. És mindezeket egyszerre és lehetőleg azonnal szeretné megoldva látni. Azaz: gyorsan lefoszlik róla az új, egészségesebb, természetközelibb életről szóló álmodozások által mesterségesen táplált, vidékinek vélt romantika. S hogy az újra vágyott civilizációs kényelem megteremtésére egyáltalán telik-e a falunak az ő eddig befizetett csekélyke adójából, az az új, ide költözött tulajdonos számára felfoghatatlanul abszurd. Hiszen ez idáig a város látszólag kérés nélkül s ráadásul a maga személytelenségébe burkolódzva adta mindazt, amiért most neki is tennie kellene valamit. A „minden miénk, tehát semmi nem az enyém” felfogását fel kellene cserélnie a „minden, ami körülvesz, az enyém is” eszméjével.

Ez a szemléletváltozás azonban nem következhet be egyik napról a másikra. Az oda vezető lépcsőfokok itt is történelmiek, még akkor is, ha az időt csak évszázadokban, nagy civilizációs ugrásokban mérni képes történelem számára szerfelett kapkodósnak tűnik. Benne van ebben az ide-oda kapkodásban, az embernek önmaga keresésében az elmúlt hatvan év egész Magyarországa. A „vas és acél” országának erőszakos, máig nem szervesült, néhány év alatt lezajlott kényszerurbanizációján keresztül a hagyományos mezőgazdaság, a hagyományaiban élő paraszti faluközösség felbomlasztásáig, az egyes ember gyökértelessé válásáig minden. Alig több mint két emberöltő leforgása alatt a magyar népesség egy részének két utat is meg kellett tennie: a nagyapáknak egyet falujukból a városba, minden átmenet nélkül, az unokáknak pedig egy valameddig visszatérőt, de korántsem az első, egylépcsős megoldással a sok helyen már csak díszleteiben fennmaradt falusias környezetbe.

Természetes, hogy a szuburbanizált ember ebben az újfent felfedezett falusias közegben elsősorban a hajdan, még nagyapjában elveszített benső béke, emberhez méltó tempójú élés lehetőségét szeretné visszanyerni. Az sem véletlen, hogy ezen a környéken mindenki a maga személyes Atlantiszába szerelmes. Még akkor is, ha már nem tudhatja, hogy az a régi, idegen kezek által elsüllyesztett Atlantisz milyen lehetett a valóságban, hiszen a történelem minden megfogható eltüntetett ebből a világból. A vele összekötő, vékonyka szálak is megszakadtak azon a ponton, ahol a családi emlékezet kifogyott, s amelynek az ősoket, a nagycsaládot megörökítő, a helyi fényképész által barnítottá készített, összetöredezett fényképei a sárban végezték életüket valamely lomtalanításkor.

Talán a szocializmus viharai közepette szerteszaladt családban, a városban létrejött társas magányban, a független személyiségre rászakadó elidegenedésben kereshetők az újra útját kereső ember problémáinak eredői. Az eddiginél érvényesebb hitelű, saját fészek építésének csillapíthatatlan szenvedélye, amelynek kielégítéséhez nem fölös semmiféle önfeláldozás. S hogy ez az önfeláldozás mégse legyen további áldozat nélkül való, a városból kimenekülő ember újra létrehozza ebben a békésnek szánt közegben is ugyanazt a zajos, szennyezett világot, a városrémét, amelyből megfutamodni kényszerült.

A rém napról napra lesz hatalmasabb. Ha az interneten, a Google Earth műholdról készített felvételén közelítünk a magyar tájhoz, azt láthatjuk, hogy észak felé Budapest már összenőtt Budakalással, Budakalász Pomázzal, a régen alig 4000 főt számláló, mára húszezresre duzzadt lélekszámú Pomáz, miközben bekebelezte a Kőhegy alját, s szemet vetett a különlegesen védett Majdán-fennsíkra, egybeépült a Pismány-hegyet teljesen belakó, a Lajosforrásig terjeszkedő Szentendrével, Szentendre Leányfaluval, Leányfalu Tahitótfaluval. Csak a vak nem látja, hogy egy giga-Budapest épül itt, egy ország rész nagyságú éjszakai szálláshely, egy horizontálisan kiterjedő lakótelep van kialakulóban, ahol napközben csak a kutya tartózkodik otthon. Íme, a 22-es csapdája: az ember addig-addig menekült ki a városból, amíg létre nem sikerült neki hoznia azt, ami elől futásra kényszerült: a várost.

Szigetmonostor csapdját nem is annyira a falu szélére házat építő új lakosok működtetik, hanem elsősorban Horány. A Nagy-Duna parti nyaralóhely alapterülete nagyjából kétszerese a mai Szigetmonostorénak. Csatornázva nincs, utcáinak jelentős része annyira szűk, hogy két autó nem fér el bennük egymás mellett, egyetlen aszfaltos útja a Duna gátján halad végig, infrastruktúráját az egy szem élelmiszerüzlet s a nyaranként működő piac jelenti. Horány szuburbanizációs sorsa nagyjából akkor dőlt el, amikor a '90-es évek elején az önkormányzat megengedte, hogy területén családi házak épüljenek. E korán jött döntés miatt ma már elképzelhetetlen, hogy a kor igényeinek megfelelő egybefüggő nagy területen üdülőfunkciót lásson el. Pedig erre meglett volna az esélye, hiszen a budapesti Római-part lassú felszámolásával egyidőben ide, a könnyen elérhető s amúgy is népszerű kirándulóhelyre lehetett volna csábítani a fővárosban felszámolásra ítélt vízi világot.

Ha valakiben fel is merült volna valaha a fenti gondolat, tőke bizonyosan nem volt a megvalósításhoz. Haladt tehát minden a maga útján, azaz szépen, lassan folytatódott a szuburbanizáció, épülgettek az új házak, költöztek be a horányi részekre Szigetmonostor új lakói. Így vált a régi rekreációs, azaz pihenést szolgáló nyaralóterületből lakóövezetté Horány, olyan helyé, ahová már nem szabadságát eltölteni jár az ember. Van itt azonban egy bökkenő a sok közül, mégpedig az, hogy másképp viszonyul környezetéhez a nyaraló, mint az, aki ott is lakik. A nyaraló nyaralni, kikapcsolódni, kertészkedni vagy bulizni jön Horányba, nem pedig lakni. Azonban, míg nyaralók között vígan lehet lakni, szezonális emberi kapcsolatokat fenntartani, a lakóházak között már kevésbé lehet nyaralni, azaz kilépni a nyüzsgő világból. Igaz az is, hogy a lakókörnyezetbe szorított nyaraló, aki a növekvő zajszint, környezetszennyezés stb. miatt kénytelen lesz eladni telkét, jóval magasabb árat kérhet birtokáért. Rosszkedvűen azt is mondhatjuk: megindulhat a telekspekuláció. Egyik gond szüli a másikat.

Horány csatornázása elkezdődött. Elkészültek a tervek az utcák kiszélesítéséhez is. Előre látható, hogy sok pénzébe és perébe fog kerülni az önkormányzatnak a telkek megkurtításáért kifizetendő kártérítési igények kielégítése. Az a kósza gondolat, hogy az építési telkek eladásából származó bevételek tíz-tizenöt évig működtethetik a falut, vészesen megrövidülni látszik.

Igaz is: melyik falut lehet ebből a pénzből ilyen hosszú ideig működtetni? A mostani 2200 lelket számlálót vagy a majdani, kb. 5000 lelkes nagyközsége? Mert az sem mindegy. Mint ahogyan az sem, hogy eközben mi válik a régi faluból? A falubéli öregek szkeptikusan vonogathatják a vállukat: ők azt már úgysem élük meg, ha újra eltűnik a világból egy lélek, egy magyar falu semmihez sem hasonlítható lelke...

Hídra volna égető szükség, mondja a városból jött s a városba titkon visszavagyó ember, és korántsem a rómaiak által épített Traianus-híd nagyságúra gondol, hiszen nem légiókat szeretne átmaszíroztatni a Duna egyik partjáról a másikra, csupán autójával szeretne kevesebb költségráfordítással átjutni Szentendrére és vissza. És néhány éve még felcsillant a remény: a Szentendrei-szigeten átívelő Megyeri-hídról levezető út a szigetre, ennek megépítésébe viszont nem egyeztetett bele az egész sziget teljhatalmú ura: a Fővárosi Vízművek. Legyen akkor kishíd, Szigetmonostor és Szentendre között, alkudtak meg a városba vágyók. S lássatok csodát: 2006. szeptember 21-én bírósági ítélet született, miszerint az M0 körgyűrűre csak abban az esetben lehet használatbavételi engedélyt adni, ha a Szigetmonostort és Szentendrét összekötő kishíd is megépül, és 2007. február 22-én közös határozat is született a kishíd helyéről Szentendre és Szigetmonostor között.

Nos, az M0-st, azaz a Megyeri-hidat 2008-ban át fogják adni a forgalomnak. A „kishíd” terveit ugyanakkor még senki sem látta.

Úgy tűnik: egyelőre marad a zsákban ülés klausztrófóbiája: falusi vagy városi lét lesz-e Szigetmonostoron? Ki bírja tovább? Melyik jövőkép érvényesül végül: a falué vagy a beköltözöttké? Ebből a zavarodottságból hogyan támad itt újra világ?